

Sosyal Yardımların Yerel Düzeyde Sunulması: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Provision of Social Welfare at the Local Level: Problems and Suggested Solutions

Mahmut AKPINAR

Yrd. Doç. Dr., Turgut Özal Üniversitesi, İİBF, (mahmutakpinar@hotmail.com)

Ayhan ŞAHİN

İş ve Meslek Danışmanı, İŞKUR, Gebze Şube Müdürlüğü, (a.sahin@iskur.gov.tr)

Eyüp ZENGİN

Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Avrasya Enstitüsü, (ezengin@yahoo.com)

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

*Sosyal yardım,
yoksulluk, muhtaçlık,
yerel sosyal yardımlar*

Toplum içinde yoksulluğu ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada uygulanan sosyal güvenlik sistemi programları önemli yer teşkil etmektedir. Uygulanan sosyal yardım programları sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı son önlemlerden kabul edilmektedir. Gelir dağılımından kaynaklanan adaletsizlikler toplumsal huzurun bozulmasında olası etkenler arasında gösterilmektedir. Sosyal yardım özellikle bu aşamada emniyet görevi gören işlevsel bir konumdadır. Yoksul kesimin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak Kamu yönetimi tarafından yapılan merkezi ve yerel düzeydeki sosyal yardım uygulamalarını inceleyen ve yerel düzeydeki sosyal yardım uygulamalarında ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulan bu çalışmada önce yerel düzeyde yapılan sosyal yardımların dünyadaki ve Türkiye'deki uygulamalarına değinilmiştir. Daha sonra ise Türkiye'de uygulanan yerel sosyal yardımlara ilişkin sorun alanları tespit edilmiş ve bunların çözümüne yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

ABSTRACT

Keywords:

*Social welfare,
poverty, needy, local
social aids*

Social security system programs have a major role in preventing poverty and injustice in income distribution in a society as well as in ensuring social peace. Applied social aid programs are considered as one of the last measures to fill the gaps of social security systems. Injustices in income distribution are considered among the possible factors of deteriorating social peace. Social welfare, at this point, serves as a functional safety measure.

This study analyses the public administration's social welfare practices at the central and local level in order to meet the needs of the poor and proposes solutions for the problems emerging at the local level in the Turkish context. The first part of this study states the implementations of social welfare at the local level in Turkey and around the world. In the following parts, problems of local social welfare in Turkey are identified and their possible solutions are recommended.

1. GİRİŞ

Tarihin ilk devirlerinde muhtaç kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan sosyal yardımlarda geleneksel yöntemler uygulanmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte uygulanan yöntemlerde çeşitlilik meydana gelmiş, devletlerin bu alandaki yükümlülükleri artmıştır. Artan yükümlülükler doğrultusunda devletlerin sosyal problemlerin çözümüne ilişkin önlemler aldığı ve bu doğrultuda yeni kurumları hayata geçirdiği görülmektedir.

Yerel yönetim kuruluşlarının fonksiyonları, 1929 yılındaki ekonomik buhrana kadar, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi doğrultusunda olmuştur. Kriz ve sonrası dönemde ise refah devleti yaklaşımı gelişmiştir. Bu çerçevede krizin ve II. Dünya Savaşının ortaya çıkardığı sorunlar için sosyal programların önem kazanması nedeniyle, merkez ile yerel yönetimler arasında ekonomik işbirliği dönemi başlamıştır. Yerel yönetim kuruluşları bu dönemde sosyal politikaların uygulanmasında etkin rol almış ve çeşitlenen kamu hizmetlerinin yerel düzeyde uygulayıcıları konumuna gelmişlerdir (Karakış, 2009: 34).

Uygulanan sosyal politikaların yerel düzeyde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması noktasında hizmet veren kurumların karşılaştığı birçok sorun bulunmaktadır. Kaynak yetersizliği ve uzman personel eksikliği, kurumlar arası koordinasyon eksikliği bunlardan sadece birkaçıdır. Yerel düzeyde sunulan sosyal yardım hizmetlerinde yaşanan bu türlü problemlerin çözümünü için yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Yapılacak olan düzenlemelerin halkın beklenti ve ihtiyaçlarını

doğrultusunda rasyonel uygulamalar olması önem arz etmektedir. Aksi takdirde devlet sorunun çözümü değil bizzat sebebi olmaya devam edecektir. Bu bağlamda kendisine yetki verilen yerel düzeydeki yöneticilerin performansı, halka yakınlığı ve yerel düzeydeki kurumların kendi aralarındaki koordinasyonu hizmetlerin kalitesini etkileyecektir.

2.YEREL DÜZEYDE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin yerele bakışında, 1980 sonrasında yaşanan neo-liberal anlayış önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Yerel yönetimler bu yeni dönemde yeni uygulamalara yönelmiş bu bağlamda yönetim çok daha fazla ön plana çıkmıştır. Bu süreçte, merkezi yönetim görev ve sorumluluklarını yerel yönetimlerle daha fazla paylaşmıştır. Yerel düzeyde, yönetime katılım düzeyi yükselmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerden beklentiyi artırmış, sunulan hizmetin halka en yakın kurum/kuruluş tarafından yerine getirilmesi anlayışı (subsidiarite) önem kazanmıştır.

Yerel yönetimlerin ekonomik alandaki etkinliği, neo-liberal anlayışın yaygınlaşmasıyla beraber sosyal yardımlar alanında da kendini göstermiştir. Devletin ekonomik alana ilişkin müdahale anlayışı bunun başlıca nedenidir. Devletin bir yandan sivil toplum kuruluşlarına, diğer yandan gönüllülük anlayışına havale ettiği yoksulluk sorununa çözüm bulunması arayışları, bir diğer taraftan da yerel yönetimlere bırakılmıştır. Ayrıca merkezi hükümetlerin siyasi devamlılıkları için sosyal yardımları bir araç olarak kullanma anlayışı, yerel ölçekte belediyeler tarafından sahiplenilen bir anlayış olarak da ortaya çıkmaktadır (Metin, 2011: 195). Türkiye’de özellikle 90’lı yıllardan sonra yerel sosyal yardımlar ön plana çıkmış ve siyasi devamlılık adına zaman zaman istismar edilmiştir. Sosyal yardım uygulamalarında ortak norm ve standartların oluşturulamamış olması da buna neden olan sebepler arasındadır. Kuşkusuz büyük ve eğitimsiz nüfus, hızlı nüfus artışı ve kentlere akın eden insanlar, topluma ait sorunların artmasına neden olmaktadır. Ancak bu koşullar kadar yanlış ve kötü politikaların da bu sorunların artmasında rolü olmuştur (Koray, 2008: 393).

2.1. Dünyada Yerel Sosyal Yardım Uygulamaları

Sanayileşmiş birçok devlet, insani-dini, askeri, ekonomik, kültürel sebepler ve işçi sınıfının baskısıyla 19. yüzyılda, çalışma ilişkilerinde düzenlemeler ve toplum sağlığını tehdit eden sorunları ortadan kaldırmak için birçok yasal düzenleme yapmıştır. Refah devletinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Bununla birlikte sanayileşmiş toplumların çoğunda devlet, sınıflar arası eşitsizliklerin giderilmesi için kaynak transferinin sağlandığı ilk yer olmamakla birlikte, aile, din ve toplum gibi birimlerin bu görevi yeterli düzeyde yerine getirememelerinden dolayı transferleri sağlayan tek kurum haline gelmiştir. Devletin önemli bir parçasını oluşturan yerel yönetimler ise devlet tarafından üstlenilen başta gelirin adil dağılımı olmak üzere eğitim, sağlık, konut gibi temel sosyal politikaların yerel düzeyde sağlanmasında ve bölgelerindeki vatandaşların refahının artırılmasında etkin rol almışlardır (Ersöz, 2004: 21-25).

Endüstri devrimiyle ikinci Dünya savaşına kadar olan dönemde yerel yönetimlerin kentsel ve sosyal politika hizmetlerindeki etkinliği devletlerin gelişimiyle paralel olarak artmıştır. İkinci dünya savaşından sonra ise yerel yönetimler merkezi idarelerin ulusal düzeyde planladığı sosyal politikaların yerel düzeyde uygulayıcıları olmuşlardır. Bundan dolayı İskandinav yerel yönetimleri için “refah belediyesi”, İngiltere yerel yönetimleri için “yerel refah devleti” tanımlaması yapılmıştır. Bugün neo-liberal politikaları uygulayan seksen öncesinin refah devletlerinde yerel yönetimlerin halen sosyal politika ve sosyal yardımlarda etkin oldukları görülmektedir. Örneğin, İskandinav refah devletlerinde kamu bakım hizmetleri öncelikle ulusal düzeyde belirlenen politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmakla birlikte bu politikaların uygulanması neredeyse bütünüyle İskandinav yerel yönetimlerinin görevi olarak sunulmaktadır (Ersöz, 2011: 74).

Avrupa’da son yıllarda sosyal yardım programlarının uygulaması konusunda yerelleşme eğilimi görülmektedir. Bunun nedeni bireysel sıkıntıların çözümünün en iyi şekilde en yakın idare tarafından mümkün olması ve sosyal yardımlarda etkinliğin yerel yönetimlerce kazandırılabilmesi düşüncesidir. Sosyal yardım programları genellikle yerel yönetimlerce idare edilmekte, finansmanın ise bir bölümü veya tamamı merkezce karşılanmaktadır. Örneğin Belçika’da sosyal yardım harcamalarının yüzde 50’sini merkezi hükümet finanse etmekte, İsveç ve Hollanda’da ise sosyal yardım harcamalarına bakılmaksızın belediyelere belli bir miktar ödenek aktarılmaktadır. İngiltere’de belediyeler sosyal yardım alanında daha az role sahip olsalar da (Hacımahmutoğlu, 2009: 42-43) 2006 yılı itibarıyla belediyeler yoksul, yaşlı, hasta, kadın ve çocuklara yönelik sosyal yardım ve hizmetler sunmakta, eğitim ve sağlık alanında önemli görevler üstlenmektedirler. İşsizliği önlemek için meslek edindirme ve geliştirme projeleri uygulamaktadırlar (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 40-42). Almanya’da ise merkezi devletin ailelere yaptığı çocuk yardımlarının yanında, eyaletlerin de devletin tespit ettiği normal sürenin dışında çocuk parası ödemesine devam ettiği görülmektedir (Seyyar, 2006: 103). Latin Amerika ülkelerinde yerel yönetimlere verilen önemin artmasıyla birlikte sosyal fonların yerel hükümetlerce kullanımı artmış, sosyal fonlar çerçevesinde desteklenen projeler yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarı doğru oluşmuştur. Fonlardan yararlanma yerel halkın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir (Hacımahmutoğlu, 2009: 47).

Görüldüğü gibi sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında farklı ülkelerde farklı uygulamalara yer verilmektedir. Bununla birlikte yerel yönetimlerle ilgili Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) belgelerinde yer alan ve Türkiye’nin de onayladığı evrensel nitelikler sosyal yardımların bu kurumlar tarafından sağlanmasına dayanak teşkil etmektedir. Bu nitelikleri sıralayacak olursak (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 39):

- Yerel yönetimler demokratik sistemlerin vazgeçilmez aktörleridir,
- Özerk kuruluşlardır,
- Halkın katılımına imkân veren yönetsel birimlerdir,
- Mahalli düzeydeki kamu hizmetlerinin halka doğrudan ve etkin olarak sağlanmasında merkezi yönetime göre daha başarılıdır,
- Halka en yakın olan yerel yönetimlerin hemşehirlere karşı duyarlılığı ve sorumluluğu yüksektir

2.2. Türkiye’de Yerel Sosyal Yardım Uygulamaları

Küreselleşme sürecinde merkezi yönetimin küçültülerek, yetki ve sorumlulukların yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılması yönünde yaşanan eğilimler, beraberinde hem devletin yapısını, hem yerel yönetimlerin çehresini değiştirmekte, hem de sosyal devlet konusunda yeni arayışları ya da yeni uygulama alanlarını gündeme getirmektedir (Yüksel, 2007: 291). Bununla birlikte küreselleşme ve teknolojik gelişmelere eşlik eden neo-liberal politikalar, merkezi yönetimlerin ekonomik ve sosyal hayattaki rol ve konumunu sınırlandırıcı bir etki yaparken, yerel yönetimler alanında da önemli değişiklikleri meydana getirmiştir (Ersöz, 2011: 83). Türkiye’de 24 Ocak Kararları ile bahsedilen sürece girilmiştir. Bu sürecin temel amacı, ekonomide serbest rekabet koşullarının geçerli olması ve ekonominin dışa açılmasını sağlamaktır. İhracatın artırılması, KİT’lerin özelleştirilmesi, kamu yatırımlarının azaltılarak kamu harcamalarının kısılması, sübvansiyonların kaldırılması, piyasa denetimlerinin azaltılması politikaları yıllardır uygulanmaktadır. Bu politikaların kamu kesimindeki yansımaları, kamu kurumlarındaki geleneksel hizmet anlayışının yerini özel sektörün işletmecilik anlayışının almasıdır. Merkezi yönetim düzeyinde görülen bu değişiklikler yerel yönetimler ve belediyeleri de etkilemiştir. Özellikle 1990 sonrası dönemde belediyelerin sosyal politika uygulamalarında önemli gelişmeler yaşanmıştır (Aydın, 2008: 104-106).

Sosyal yardıma ihtiyaç duyan kesimlerin ihtiyaçlarının karşılanması, 1982 Anayasası’nda anayasal hak olarak tanımlanmıştır. Anayasanın ikinci maddesinde devletin sosyal bir devlet olduğu belirtilmiştir. Sosyal devlet sorumluluğu çerçevesinde anayasanın 5. maddesinde “...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”, 60. maddesinde “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.” ve 61. maddesinde “Devlet, harp ve vazife şehitlerin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” hükümlerine yer verilmiştir.

Sosyal bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal politikalarının yerel açıdan uygulayıcıları vali, kaymakam ve belediye başkanlarıdır (Seyyar, 2005: 1). Sosyal politikaların uygulanmasında önemli yetkilerle donatılmış yerel kamu yöneticileri, buldukları bölgedeki sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde ve dezavantajlı grupların mağduriyetlerinin giderilmesinde etkin rol üstlenmektedirler (Demir, 2006: 60). Kendilerine bağlı kurum ve kuruluşlarla yerel düzeyde yoksul ve muhtaç kimselerin ihtiyaçlarının karşılanmasında doğrudan etkiye sahip yetkilere haizdirler. Yoksul ve muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında merkeze göre daha hızlı ve etkin fayda sağlanacağı, yerinden sosyal yardımlarda yerel kurum/kuruluşların önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı’nda hizmetin en yakın idare tarafından yerine getirilmesi ilkesi benimsenmiştir (Fidan, 2006: 90) ve Türkiye’de de bu doğrultuda gelişmelerin kaydedildiği görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de yerel anlamda sosyal yardımda bulunan belediyeler, il özel idareleri ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının uygulamalarına değinilecektir.

2.2.1. Belediyelerin Sosyal Yardım Uygulamaları

Ülke nüfusunun yaklaşık dörtte biri 1950’lerin başında kentlerde yaşarken, bu oran bugün için % 75’in üzerine çıkmıştır. 2011 yılı sonu itibarıyla hane halkı istatistik bilgilerine göre nüfusun % 76,8’i kentlerde, % 23,2’si ise kırsal alanlarda yaşadığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2011). Kentlerdeki nüfus artışı, sosyal politika uygulamalarındaki çeşitliliği ve sosyal yardımlardaki artışı da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede belediyelerin 1990’lı yılların ortalarından itibaren muhtaç durumdaki vatandaşlara yönelik hizmetlerinde ciddi artışlar yaşanmıştır.

Yoksul ve ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulanacak sosyal yardımlar 2005 yılında yasalaşan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun birçok maddesinde zikredilmiştir. Kanununun 14. maddesinin (a) fıkrasında sosyal hizmet ve sosyal yardımlar zikredilmiş, Büyükşehir Belediyelerine ve nüfusu 50.000’i geçen belediyelere kadın ve çocuklar için koruma evleri açma yetkisi verilmiştir. Kanununun 15. Maddesinin (m) fıkrasında izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetlerine son verilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda mallarının gıda bankalarına, cezası ödenmeyen ve otuz gün içerisinde geri alınmayan gıda dışı malların ise yoksullara dağıtılması hükmü yer almaktadır. Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar ise 60. Maddenin (i) fıkrasında belediye bütçesinden yapılacak giderler arasında sayılmıştır. Belediye başkanının görevleri arasında sayılan 38. maddenin (n) fıkrasında, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürülere hizmet götürmek ve özürül merkezleri oluşturmak zikredilmiştir. Kanununun 76 ve 77. maddelerinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilkelerinin hayata geçirilmesi ve belde dayanışma ve katılım sağlayıcı programların uygulanması gerektiği vurgulanmıştır (Belediye Kanunu, 2005). Ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 24. maddesinin (j) fıkrasında dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile

özürlülere yapılacak sosyal yardımların belediye bütçesinden karşılanması gerektiği belirtilmiş, 18. Maddesinin (m) fıkrasında da bu hizmetlerin belediye başkanının görevleri arasında olduğu vurgulanmıştır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

Murat Aydın'ın 2005 yılında yaptığı ve nüfusu 50.000'in üzerinde olan 95 belediyenin katıldığı anket sonuçlarına göre belediyelerin % 85'inin yoksul, engelli ve çocuklara yönelik sosyal yardımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan yardımlarda belediyelerin % 70'ten fazlasının gıda yardımında, % 60'a yakınının giyecek, % 50'den fazlasının da nakit yardımında bulunduğu belirlenmiştir (Aydın, 2008: 149,152).

Belediyelere, 5393 sayılı Belediye Kanunu dışında değişik kanunlarla da sosyal yardım yapma görevi verilmiştir. Bu kanunları sıralayacak olursak: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocukların bakım ve korumalarının sağlanması için danışmanlık ve barınma tedbirlerini alma görevi verilmiştir. 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanuna göre özürlüleri koruyucu ve sosyal hayatlarını rahatlatıcı görevler verilmiştir. 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na göre halkın sağlığı için koruyucu tedbirler alma ve ücretsiz tedavide bulunma görevi verilmiştir. 4109 sayılı Asker Ailelerinde Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ile hizada ve seferde 45 günden fazla askerlik yapan kişilerin muhtaç ailelerine sosyal yardımda bulunma görevi verilmiştir. 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun ile Kore ve Kıbrıs gazilerine belediye toplu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanma hakkı verilmiştir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile belediye çalışanlarına sosyal yardım verme düzenlenmiştir. 775 sayılı Gecekondu Kanunu ile gecekonducuların ıslahı ve yeni gecekondu yapımının önlenmesi için belediyelerce yapılacak çalışmalarda dar gelirlilere sosyal yardımda bulunma görevi verilmiştir (Fidan, 2006: 93-98).

Türkiye'de belediyelerin sosyal yardım alanında deneyim kazandıkları ve sürekli gelişim içinde oldukları görülmektedir. Sosyal yardımların belediyeler tarafından sunulmasında da birçok avantajın olduğu belirtilmelidir. Halka en yakın yönetim birimi olmaları, bürokratik işlemlerin az olması, denetim ve koordinasyonun kolay olması, programların uygulanmasındaki başarı, yerel bağış kaynaklarının daha hızlı harekete geçirilmesi ve daha fazla kaynak temin edilmesi belediyelerin sosyal yardım programlarının hayata geçirilmesinde avantajları olarak sıralanabilir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 45).

2.2.2. İl Özel İdarelerinin Sosyal Yardım Uygulamaları

Anayasal bir kuruluş olan ve seçimle işbaşına gelen bir karar organı olmasına rağmen, İl Özel İdareleri halkın yakından tanıdığı bir yerel yönetim organı değildir. Merkezi idare organlarıyla iç içe bulunan İl Özel İdareleri'nin karar organı halkın her ilçeden gönderdiği temsilcilerle oluşmaktadır. İl Özel İdareleri, "bayındırlık", "tarım ve hayvancılık", "sağlık ve sosyal yardım", "ekonomi ve ticaret" olmak üzere geniş bir yetki alanına sahiptir. Ancak bu görevlerin çok önemli bir kısmı bakanlıkların görev alanlarına girdiğinden birden fazla kurum/kuruluşun görev karmaşası yaşamasına neden olmaktadır (Altıntaş, 2007: 13-14).

İl Özel İdaresi'nin organları İl Genel Meclisi, İl Encümeni ve validir. En önemli organı İl Genel Meclisi'dir. Meclis başkanı meclis üyeleri tarafından seçimle iş başına gelir. İl Özel İdare Kanunu'nun 6. maddesinin (a) fıkrasında; "... sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde" yapmak hükmüne yer verilmiştir. İl Özel İdareleri bu hizmetlerin sunumunda vatandaşlara yakın ve uygun yöntemler kullanır. 6. maddenin (b) fıkrasında hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanmaktadır. Kanunun 43. maddesinin (h) fıkrasında; "Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" yapılmasına yönelik görev verilmiştir. Kanunun 65. maddesinde; "İl özel idaresi sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular" hükmüne yer verilmiştir (İl Özel İdaresi Kanunu).

İl Özel İdarelerinin yukarıda zikredilen sosyal yardıma ilişkin görevlerinin büyük çoğunluğunu valilik bünyesinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile yerine getirilmektedir. Bazı illerde fidan yardımı, hayvancılık desteği, yoksul vatandaşlara mikro kredi verilmesi çalışmaları yapılmakta ancak bu uygulamalara yönelik bütçe oldukça kısıtlı bulunmaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009: 136).

2.2.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Sosyal Yardım Uygulamaları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) Türkiye'de, yoksulluğa karşı en kapsamlı hizmetleri uygulayan kurumlardır. SYDV'ler Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır. SYGM'nin asli görevi uygulanacak sosyal yardım programları için gerekli kaynağı SYDV'lere aktarmak ve bu amaçla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'nun (SYDTF) sekreteryası hizmetlerini yürütmektir (Hacımahmutoğlu, 2009: 141). SYDTF, 3294 sayılı Yasa ile 1986 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan bir fondur. Bu fonun faaliyetleri, kurulduğu günden 2004 yılı sonuna kadar, Başbakanlıkta faaliyet gösteren "Genel Sekreterlik" tarafından, hem Başbakanlığa bağlı memurlar hem de diğer bakanlık ve kurumlardan görevlendirilen memurlar tarafından yürütülmüştür (Coşkun vd., 2008: 146). SYGM, her il ve ilçede kurulmuş olan (973 adet) SYDV'ler aracılığıyla 3294 sayılı Kanunun amacına uygun bir şekilde görevlerini yerine getirmektedir. Her il ve ilçede bulunan bu vakıflar 3294 sayılı kanunun 7. maddesi gereğince, SYDTF'de toplanan kaynağın ülke çapında ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve aynı olarak dağıtılmasında görevlendirilmiştir. 3294 sayılı

Kanunun 8. maddesi gereğince SYDV'ler şu gelirlere sahiptirler: SYDTF'den aktarılan paralar, her nevi fitre, zekât, kurban derileri, bağış ile yardımlar, işletme ve İştiraklerden elde edilen gelirler, diğer gelirlerden oluşmaktadır (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının amacı, ihtiyaç içerisinde bulunan herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan, bu kurumlardan aylık ve geliri olmayan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbir almak ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yönetimi vakıf başkanı (illerde vali, ilçelerde kaymakam) ve mütevelli heyeti tarafından gerçekleştirilmektedir. Mütevelli heyeti ise bölgenin temsilcileri ve kamu kurumlarındaki yetkililerden oluşmaktadır. Bu vakıfların mütevelli heyetlerinin kararlarına dayanarak işlem yapması nispi olarak özerk bir kurumsal yapıya sahip olduklarını göstermektedir (Taşçı, 2010: 88). Bu vakıflar kanalıyla Türkiye genelinde uygulanan sosyal yardım programları aşağıda incelenmektedir;

Aile Yardımları: SYDV'ler ailelere gıda yardımı, yakacak yardımı, barınma yardımı ve nakit yardımında bulunmaktadır. Bu yardımlar SYGM'nin gönderdiği yardım tutarlarından karşılanmaktadır. Vakıfların ailelere yaptığı gıda yardımları için SYGM; 2011 yılında 849.303 aile için vakıflara 106.356.383,89 TL para aktarmıştır. Yakacak yardımı için 2011 yılında 2.060.013 aileye toplam 1.921.771 ton kömür yardımı yapılmıştır. Vakıfların barınma yardımı kapsamında evleri bakımsız ve onarıma ihtiyacı olan ailelere ayni ve nakdi yardım yapmaktadır, vakıflar 2011 yılında 3.469 kişiye 29.289.707,67 TL kaynak aktarmışlardır (SYGM, 2011: 92-94). Vakıflar nakit yardımlarını ise bir defaya mahsus veya belli aralıklarla düzenli olarak yapmaktadırlar.

Sağlık Yardımları: SYDV'lerin ihtiyaç sahibi kişilere yaptığı sağlık yardımları iki kalemden oluşmaktadır. Birincisi tedavi giderlerine yönelik yapılan destekleyici yardımlar, ikincisi ise şartlı nakit transferi kapsamında yapılan sağlık yardımlarıdır. Sosyal güvencesi olmayan ve yeşil kart almaya hak kazanamamış vatandaşların sağlık harcamalarını içeren tedavi giderlerini destekleyici yardımlar vakıflar tarafından yapılmaktadır. Yeşil kart sahibi yoksullara verilen sağlık yardımları 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. Ancak bazı durumlarda sağlık Bakanlığı'nca karşılanmayan giderler, SYDV mütevelli heyetlerinin onayı ile karşılanabilmektedirler. Vakıflar 2011 yılında 11.235.691,82 TL tedavi giderlerine yönelik yardımda bulunmuşlardır (SYGM, 2011: 83). Vakıfların şartlı sağlık yardımları ise maddi imkânsızlık içinde olan ailelerin 0-6 yaş grubundaki çocuklarını düzenli olarak sağlık ocağına kontrole götürmeleri şartıyla anneye yoksa babaya her ay yapılan nakdi yardımlardır. Vakıflar 2011 yılında 757.972 çocuğun ailesine 154.532.091,82 TL yardımda bulunmuşlardır (SYGM, 2011: 84).

Eğitim Yardımları: SYDV'ler yoksul ve ihtiyaç sahibi kişilere eğitim yardımı adı altında yardımda bulunmaktadır. Bu yardımlar eğitim materyallerinin karşılanması, öğrencilerin barınma ve ulaşım ihtiyaçlarının karşılanması, şartlı eğitim yardımı ve özürllülere yapılan eğitim yardımlarını kapsamaktadır. Vakıflar eğitim materyalleri adı altında dar gelirli ailelere kırtasiye, önlük, çanta, ayakkabı gibi yardımlarda bulunmaktadır. Vakıflar bu kapsamda 2011 yılında 103.443.271,77 TL yardımda bulunmuşlardır. Öğrencilerin barınma, taşıma, işe vb. yardımlar için vakıflar 9.747.491,22 TL yardımda bulunmuşlardır.

Özürllü öğrencilerin ücretsiz olarak taşınıp, eğitimlerinin sağlanması amacıyla Özürllüler Dairesi ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak yürütülen taşıma projesi kapsamında vakıflar 2011 yılında, 40.223 öğrenci için 60.590.423,43 TL yardımda bulunmuştur. Şartlı Nakit Transferleri kapsamında, çocuklarını okula göndermeyen aileler için çocuklarını okula göndermeleri şartıyla yardım yapılmaktadır. Bu uygulama Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde yürütülmektedir. Sistemde bu yardımlardan yararlanan çocuk sayısı 2011 yılı içinde 1.863.099'dur. Bu çocuklar için ailelerine yapılan ödeme ise 397.486.970,00 TL'dir (SYGM, 2011: 87-90).

Özürllü Yardımları: SYDV'ler muhtaç durumdaki özürllü vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak araç-gereç (el-ayak protezleri, özürllü arabası, işitme cihazı gibi) ihtiyaçlarını karşılamak için yardımda bulunmaktadır. Bu kapsamda 2011 yılında, 410 kişiye 991.600,00 TL ödeme yapılmıştır (SYGM, 2011: 85).

Özel Amaçlı Yardımlar: İşsizliğin ve yoksulluğun yoğun olduğu bölgelerde, SYDV'lerce işletilen aşevleri yoluyla vatandaşların günlük yemek ihtiyaçları karşılanmaktadır. 2011 yılında 30.131 vatandaşımız için aşevlerine 10.822.974 TL harcanmıştır. Bunun dışında doğal afet, yangın, terör gibi nedenlerle vatandaşların da ihtiyaçları vakıflar aracılığıyla karşılanmaktadır. Bu kapsamda 2011 yılında 685 vatandaşa 17.244.711 TL kaynak aktarılmıştır (SYGM, 2011: 95). Yapılan bu yardımların dışında SYDV'ler ve SYGM, muhtaç veya küçük bir yardımla topluma faydalı hale getirilebilecek kişilerin işgücü piyasasına girmeleri ve burada kalıcı hale gelebilmeleri için değişik projelere destek olmaktadır. Bu amaçla yürütülen proje destek programları şunlardır:

Gelir Getirici Projeler, İstihdam Amaçlı Eğitim Projeleri, Sosyal Hizmet Projeleri, Toplum Kalkınması Projeleri ve Geçici İstihdam Projeleri. Bu projelerin onay yetkisi, 50.000 TL ve altındaki gelir getirici tutarları vakıf mütevelli heyetlerine, 50.000 TL üstündeki gelir getirici projeleri ve istihdam eğitimi projeleri SYGM'ye, sosyal hizmet ve toplum kalkınması projelerinde ise Fon kuruluna aittir.

3. TÜRKİYE’DE UYGULANAN YEREL SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. İşsizlik: Türkiye’de son yıllarda sosyal yardımlardan faydalanan kişi sayısı ve sosyal yardım programlarındaki harcamalarda artış söz konusudur. Bunun en önemli nedenlerinden birisi işsizliktir. Tarım sektöründeki çözülmeyle birlikte tarımdan kopan ve kentlerde işgücü piyasasına giren kişiler niteliksiz işgücünü oluşturmaktadır. Bu kişilerin işgücü piyasasında iş bulma konusunda güçlük çektikleri görülmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009: 78).

Nitekim TÜİK’in 2009 yoksulluk verilerine göre ücretli-maaşlı çalışanların yoksulluk oranı % 6.05 iken, yevmiyeli çalışanların yoksulluk oranı % 26.86 olarak tespit edilmiştir. Eğitimi yüksek kişilerin eğitimi daha düşük kişilere göre yoksul olma riskinin daha az olduğu tespit edilmiştir. Okur-yazar olmayan ve okul bitirmeyenlerde yoksulluk oranı 2009 verilerine göre % 29.84 olurken, ilkökul mezunlarında % 15.34, lise mezunlarında % 5.34, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde bu oran % 0.71’e düşmektedir (TÜİK, 2009). Görüldüğü üzere eğitim almış kişilerin eğitimsiz kişilere göre yoksullaşma riski daha düşük çıkmaktadır.

İşsizliğin azaltılması, işgücünün nitelikli hale getirilmesi ve ihtiyaç sahibi öğrencilerin sosyal yardım programları çerçevesinde desteklenmesi önemli hale gelmektedir. Bu programların başarılı bir şekilde sürdürülmesi için merkezi yönetimin yanı sıra yerel düzeydeki kurumlara da önemli görevler düşmektedir. Özellikle niteliksiz işgücünün nitelikli hale getirilerek işgücü piyasasında iş bulmalarına destek olunmalıdır. Yerel yönetimlerin yerel düzeydeki uygulamalarının yanı sıra İŞKUR’a da önemli görevler düşmektedir. İŞKUR ile sosyal yardımda bulunan kurumlar arasında 1 Nisan 2010 tarihinde imzalanan “İstihdam Bağlantısı İşbirliği Protokolü” aktif olarak hayata geçirilmelidir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ile İŞKUR arasında imzalanan bu protokollerle yerel düzeyde bu kurumlardan yardım alanların İŞKUR’a kayıtlarının gerçekleştirilmesi ve İŞKUR hizmetlerinden yararlanmaları esas alınmıştır. Bu kurumlarla İŞKUR arasında imzalanan protokollerin 8. Maddesinin (a) fıkrasına göre “... çalışabilecek durumda olan kişilere mesleki eğitim, işe yerleştirme, rehberlik-danışmanlık, toplum yararına çalışma gibi istihdam hizmetleri vermek” konularında sosyal yardım alanların yararlandırılması hükmüne bağlanmıştır (İŞKUR, 2010). Yapılan bu düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması sonucunda kişilerin iş sahibi olmaları sağlanarak sosyal yardıma başvuru sayılarında azalma yaşanacaktır. Ayrıca İŞKUR tarafından verilen işsizlik sigortası yardımlarını hak etme koşullarının esnetilmesi ve bağlanan ödeme miktarlarının yükseltilmesinin de işsiz kalan kişilerin muhtaç duruma düşmelerini engelleyecektir.

3.2. Koordinasyon Eksikliği ve Altyapı Yetersizliği: Uygulanan sosyal yardım politikalarına ilişkin yaşanan diğer bir sorun ise kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve altyapı yetersizliğidir. Ortak bir veri tabanının oluşturulamaması yapılan yardımlarda mükerrer ödemelere neden olmaktadır (DPT, 2006: 54). Yoksulluğu azaltmak konusunda, sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği bu kurumların yürüttüğü programlarda etkili bir sosyal koruma sisteminin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler, yerel yönetimler ile yerel düzeyde sosyal yardımda bulunan kuruluşlar arasındaki bu koordinasyon eksikliğinin giderilmesi ve ortak hareket etmeleri bunun için de “kurumsal bilgi paylaşımı” sisteminin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Kentleşme Şurası, 2009: 80). Bu bağlamda SYGM’nin Eylül 2010 tarihinde kullanmaya başladığı Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) sosyal yardıma başvuran kişilerin mevcut durumlarını öğrenme ve mükerrer ödemeleri engellemek için SYDV’lerin kullanımına sunduğu kurumlar arası bilgi paylaşımını sağlayan e-devlet uygulaması örnek bir projedir. Bu uygulama ile bir milyon evrakın kullanımı ortadan kaldırılmış ve tasarruf sağlanmıştır. Bu uygulamanın sosyal yardımda bulunan tüm kurumlara yaygınlaştırılması önem arz etmektedir (SYDGM). Ayrıca yerel yöneticilerin de yetki, görev ve fonksiyonlarının gözden geçirilerek aralarındaki koordinasyonun etkinleştirilmesi gerekmektedir (Seyyar, 2005: 4). Kamusal sosyal yardımda bulunan çok sayıda kurumunun yanı sıra belediyeler, il özel idareleri ve STK’ lar birlikte binlerce işletmenin katıldığı gerçeği dikkate alınarak “sosyal yardım sistemi” reforme edilmelidir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 243).

3.3. Ortak Norm ve Standartların Olmaması: Sosyal yardımlara ilişkin çok fazla yasa vardır. Çok sayıdaki yasal düzenlemenin doğal sonucu olarak çok sayıda kurum ve kuruluş ortaya çıkmıştır. Bu kurumların sunduğu sosyal yardım programlarında uygulanan ortak norm ve standartların bulunmaması sosyal adalet ve eşitlik ilkelerini zedelemektedir (DPT, 2006: 54). Yardım yapılacak kişilere yönelik yoksulluk sınırının bilimsel ölçütlere göre belirlenememiş olması da yardım yapan kuruluşların keyfiliğe yol açan uygulamalarını beraberinde getirmektedir (Zengin vd., 2009: 25). Dağınık ve çok başlı kurumsal yapıya sahip olan sosyal yardım sisteminin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Yerel düzeyde belediyelere sosyal yardım sistemi yönetiminde etkin rol verilmelidir. Çünkü belediyeler bir yandan halka en yakın kurumlardır diğer yandan da kamu yönetimi aygıtının bir parçası olarak merkezin yereldeki politikalarını dikkate alarak faaliyetlerini biçimlendirirler (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 245).

3.4. Özerklik: Merkezi ve yerel düzeyde sosyal yardımlarda bulunan kurumların yeterince özerk olmaması, görevlerin yerine getirilmesinde suistimallere ve popülist politikalar izlenmesine neden olabilmektedir. Türkiye’de merkezi ve yerel yönetimler tarafından sunulan sosyal yardımların bir politik çıkar aracı olarak kullanıldığı görülebilmektedir. Sosyal yardım ve hizmetlerin siyasallaştırılmadan objektif ölçülere göre yapılması gerekmektedir. Yardımların uzman personel tarafından, yardım alanları incitmeden yerine getirilmesi son derece önemlidir (Karakış, 2009: 195). SYDV’ler bünyesinde gerçekleştirilen sosyal yardımların da siyasi ranttan uzak hak sahiplerini mağdur etmeyecek şekilde yerine getirilmesi çok önemlidir.

Yerel kamu hizmetleri denetime açık olmalı ve sosyal politika faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında STK temsilcileri, sosyal duyarlı girişimciler ve sosyal bilimler alanında uzmanlaşmış kişiler yer almalıdır. İllerde oluşturulan sosyal nitelikli kurullarda bürokrat ve teknisyenlerden ziyade bu alanın uzmanları yer almalıdır. Bu kurullar hem katılımcı demokrasiye uygun düzenlenmeli hem de özerk bir statüye kavuşturulmalıdır (Seyyar, 2005: 4).

3.4.Kaynak ve Personel Yetersizliği: Türkiye’de yerel sosyal yardımlara ilişkin yaşanan diğer bir sorun ise kaynak ve personel yetersizliği olarak gösterilmektedir. Belediyeler, merkezi yönetim tarafından kendilerine ayrılan bütçelerin düşük olmasından dolayı sosyal yardımlara ilişkin faaliyetlerden uzak durmak (Taşçı, 2010: 92) istemektedirler. Benzer yetersizlik, merkezi düzeyde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları’nda da yaşanmaktadır. Bu Vakıfların, fiziki imkânları ile insan kaynağı geliştirilmelidir. Alanında uzman personel istihdam edilmeli ve kaynak israfına neden olmayacak yardım türleri tercih edilmelidir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010: 248). Kaynak kullanımı ve yerel sunumu dikkate alındığında, Türkiye’deki yerel yönetimlerin kullandıkları payın gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında daha düşük olduğu görülmektedir. Bu da, Türkiye’de yerel düzeyde verimli hizmet üretimini ve demokratik gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Fidan, 2006: 2).

4. DEĞERLENDİRME

Aile-içi dayanışma ve geleneksel yaklaşımlar varlığını sürdürse de, bu durum, sosyal yardımlar açısından bugün için yoksul kesimin ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olmamaktadır. Değişen dünya koşulları beraberinde ihtiyaçların çeşitliğini de artırmıştır. Dünyadaki teknolojik gelişmelerle birlikte kentler cazibe merkezi haline gelmiş kırsal kesimden yoğun göçe maruz kalan kentler aynı zamanda yoksulluğunda merkezleri haline gelmiştir. Kentlerde iş imkânlarının daha fazla olması ve daha rahat yaşam koşulları sunması yaşanan göçün önemli sebeplerindedir.

Türkiye’de azımsanmayacak bir kesim, çalıştığı halde yoksulluk sınırının uzağına gidememiş “çalışan yoksul” kesim oluşmuştur. İstihdam oranlarının ve ücretlerin düşüklüğü dikkate alınması gereken önemli hususlardandır (Kentleşme Şurası, 2009: 41). Özellikle kentlerde ortaya çıkan bu durum “işsizlik-az gelir-yoksulluk-devletin sosyal müdahalesi” kısır döngüsünü ortaya çıkarmaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde siyasi gündemin ilk sıralarında yer alan bu durum popülist politikaların malzemesi haline gelmektedir. Popülizmden uzak gerçekçi yaklaşımlar sergileyerek ülkedeki yoksulluğun azaltılmasında kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümün artırılması çok önemli hale gelmektedir.

Devletin yardım mekanizmalarını yerel düzeyde kurarak, en ücra köşelere kadar vatandaşlarına hizmet götürmesi, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışması, bunun için de örgütlenmesi yoksulluğun önlenmesinde doğru adımlar olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik oluşturulan bu örgütlerin dağılımı ve uygulamadaki çok başlılık kaynakların israfına ve yardımlarda mükerrerliğe yol açmaktadır. Bu sorunların çözümü için kurumlar arası bilgi paylaşımının sağlanması ve ortak bir veri tabanı oluşturulmasının kaynak israfına ve mükerrer ödemelere engel olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin sosyal yardıma başvuru gerekçeleri arasında işsiz ve eğitimsiz olmalarının çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyiyle yoksulluk riski arasındaki ilişki TÜİK verilerinde ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda muhtaç ailelerin çocuklarının eğitimlerini tamamlayabilmeleri için sosyal yardımlardan ayrılan payın artırılması hususu önemli hale gelmektedir. İşgücü piyasasında iş bulmakta zorlanan niteliksiz bireylerin de meslek edindirilmeleri ve iş sahibi olmaları için yerel düzeyde İŞKUR’a önemli görevler düşmektedir. Devletten sosyal yardım alanlara yönelik uygulanacak çalışma programları ile bireylerin işgücü piyasasından uzaklaşmaları engellenmiş olacaktır. Bu politika ve uygulamalarla ayrıca bireylerin tembelleşmesinin önüne geçilebilecektir. Bu çalışmalar yoksulluğun bir kültür haline gelmesini engellemede önemli basamaklar olacaktır.

5. KAYNAKLAR

- ALTINTAŞ, O. (2007), İl Özel İdaresi Harcamalarının Mevcut ve Potansiyel Olarak Fonksiyonel Analizi, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- AYDIN, M. (2008), Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler, Yedirenk Kitapları, İstanbul.
- BAŞBAKANLIK AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2010), Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, Ankara.
- BELEDİYE KANUNU, 5393 sayılı Kanun.
- BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KANUNU, 5216 sayılı Kanun.
- COŞKUN, S.; GÜNEŞ, S. (2008), “Dünyadaki Gelişmeler Çerçevesinde Ülkemizdeki Sosyal Yardımları İyileştirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Yayına Hazırlayanlar: Kalaycı R. A., M. N. Nuruan, A. Çiftçi, R. Şen, V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri Kitabı, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- DEMİR, İ. (2006), Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, (S.B.E.), Kocaeli.
- DPT. (2006), Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporu, Ankara, http://plan9.dpt.gov.tr/oik11_sosyalguvenlik/sosyalgu.pdf, Erişim: 04.02.2011.
- ERSÖZ, H. Y.(2011), Sosyal Politikada Yerelleşme, İTO Yayınları, İstanbul.

AKPINAR- ŞAHİN-ZENGİN

- ERSÖZ, H. Y. (2004), Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği), Filiz Kitapevi, İstanbul.
- FİDAN, A. (2006), Sosyal Politikaya Katkısı Açısından 5393 Sayılı Belediye Kanunu, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, (S.B.E), İstanbul.
- HACİMAHMUTOĞLU, H. (2009), Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- İL ÖZEL İDARESİ KANUNU, 5302 sayılı Kanun.
- İŞKUR. (2010), "İstihdam Bağlantısı İşbirliği Protokolleri", <http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statprojeveprotokoller>, Erişim: 10.02.2011.
- KARAKIŞ E. (2009), Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, (S.B.E.), Sivas.
- KENTLEŞME ŞURASI (2009), Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar, Ankara.
- KORAY, M.(2008), Sosyal Politika, İmge Kitabevi, Ankara.
- METİN, O. (2011), "Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar", Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı 28.
- SEYYAR, A. (2006), Değişen Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Politikalar, Değişim Yayınları, Sakarya.
- SEYYAR, A. (2005), Yerel Kamu Yöneticileri Sosyal Devletin Görevlerini Ne Derece Yerine Getirebilmektedir?, İdarecinin Sesi Dergisi, C. 19, Sayı 109, Mart-Nisan.
- SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMAYI TEŞVİK KANUNU, 3294 sayılı Kanun.
- SYGM (2011), Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 2011 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara.
- SYDGM (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü), <http://www.sydgm.gov.tr/tr/>, Erişim: 11.02.2011.
- TAŞÇI, F. (2010), Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- TÜİK (2011), "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2011" <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>, Erişim: 03.07.2012.
- TÜİK (2009), "**Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2009**", <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365>, Erişim: 06.01.2011.
- YÜKSEL, Fatih; (2007), "Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 62, Sayı 1, S. 280-291.
- ZENGİN, E.; ÖZTAŞ, C. (2009), "Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği", Aile ve Toplum Dergisi, C.4, Sayı 16, Ocak-Şubat-Mart.